ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار نامبىرى

ئاجايىبات

زىلك چىجى

قەدىمدىن بۇيان بالا تۇغۇش ئاياللارنىڭ «پاتېنىت ھوقۇقى» ئىدى، لېكىن يېقىندا ئامېرىكا كالىفورنىيە شتاتلىق ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ پسىخولوگىي ۋە مەشھۇر ئىنسانىيەت تەدرىجىي تەرەققىيات نەزەرىيىسى ئالىمى، دوختور جارېد دىموند: «ئەرلەر قورساق كۆتۈرىدىغان دەۋر يېتىپ كەلدى» دېگەن كىشىنى ھاڭ ـ تاڭ قالدۇرىدىغان ئاجايىپ ھۆكۈمنى ئوتتۇرىغا قويدى. ئۇنىڭ دېيىشىچە «ئەرلەر قورساق كۆتۈرۈپ تۇغۇش جەھەتتە كۆپ تەرەپلىمە ئىلگىرىلەش ھاسىل قىلىنىپ، ئىنسانىيەتنىڭ تۇغۇشى جەھەتتە ئىنقىلاب خاراكتېرلىك زور بۇسۇش بولغان.»

ئەمەلىيەتتە ئەرلەرنىڭ قورساق كۆتۈرۈشىنى 10 نەچچە يىل ئىلگىرى يېڭى زېلاندىيىلىك بىر ئايالنىڭ غەلىتە قورساق كۆتۈرۈش كېسىللىك تارىخىدىن سۈرۈشتۈرۈشكە بولىدۇ. 1979 ـ يىل 5 ـ ئايدا مارگارت ئىسىملىك بىر ئايال ئېغىرلىقى 2500 گرام كېلىدىغان بىر قىز تۇغقان. كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىغىنى شۇكى، ئۇ ئايال 8 ئاي ئىلگىرى بالىيانقۇسىنى ئېلىۋېتىش ئوپېراتسىيىسى قىلدۇرغان بولۇپ، ئۇرۇق بىلەن تۇخۇم ئۇچراشقاندا بالىيانقۇ بولمىغانلىقتىن، خاتا ھالدا قورساق بوشلۇقىغا كىرىپ قېلىپ، ئۇچەي دېۋارىغا ئورۇنلاشقان. كېيىن بوۋاقنىڭ ئاي ـ كۈنى توشۇپ، قورساقنى يېرىش ئوپېراتسىيىسى ئارقىلىق ساق ـ سالامەت تۇغۇلغان. بۇنىڭدىن بالىيانقۇ بولمىسمۇ ئوخشاشلا قورساق كۆتۈرۈپ تۇغقىلى بولىدىغانلىقىنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ.

ئەمەلىيەتتە ئەرلەرنىڭ تۇغۇش مۇمكىنچىلىكى 20 نەچچە يىل بۇرۇنلا ئاز ـ تولا ئىسپاتلانغان بولسىمۇ، لېكىن بۇنىڭدىكى نۇرغۇن سىر تولۇق ئاشكارىلانمىغانىدى.

بىرىنچى، قوشكېزەك ئىنىسىگە قورساق كۆتۈرگەن ئەر. 1992 ـ يىلى ئىتالىيىلىك 28 ياشلىق ئەر دېببىنسانىنىڭ قورسىقى قاتتىق ئاغرىپ كەتكەنلىكتىن، دوختۇرخانىدا جىددىي قۇتقۇزۇۋېلىنغان، دوختۇرلار ئۇنىڭدىكى كېسەللىك ئالامىتىنىڭ يەڭگىش ئالدىدىكى ئاياللارنىڭ تولغاق ئاغرىقىغا تولىمۇ ئوخشاپ كېتىدىغانلىقىدىن ھەيران قېلىپ، رېنتگېندا تەكشۈرۈش ئارقىلىق، ئۇنىڭ قورساق بوشلۇقىدا بىر كاللەك نەرسىنىڭ مىدىرلاۋاتقانلىقىنى بايقاپ، قورسىقىنى يېرىپ كۆرۈپ بېقىشنى قارار قىلغان. دوختۇرلار ئۇنىڭ قورسىقىنى يارغاندا ئېغىرلىقى 2000 گرام كېلىدىغان بىر ئوغۇل بوۋاق چىققان. ھازىر بۇ بالىنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشى ياخشى بولۇپ، نورمال تۇرمۇش كەچۈرمەكتە. ئەمەلىيەتتە، دېببىنسانىنىڭ قورسىقىدىن چىققان ئۇ بوۋاق ئۇنىڭ «بالىسى» بولماستىن بەلكى ئۇنىڭ قوشكېزەك ئىنىسى ئىكەن. 28 يىلىنىڭ ئالدىدا دېببىنسا قورساقتىكى چېغىدىلا قوشكېزەك ئىنىسىنى ئۆز تېنىگە قوبۇل قىلىۋېلىپ، 28 يىل قورساق كۆتۈرۈپ يۈرگەنىكەن. فىزىئولوگلار تەتقىق قىلىش ئارقىلىق بۇ تېپىك مىسال ئەرلەرنىڭ قورساق كۆتۈرۈپ بالا تۇغۇشنىڭ ئىشەنچلىك يولىنى ئېچىپ بەردى، دەپ قارىغان.

ئىككىنچى، ئەرلەرنىڭ سۈنئىي بالىيانقۇدا ھامىلدار بولۇشى. 2 يىل بۇرۇن، گېرمانىيىلىك 31 ياشلىق سودىگەر ماك 9 ئاي قورساق كۆتۈرۈپ، قورسىقىنى يېرىش ئوپېراتسىيىسى ئارقىلىق بىر قىز بوۋاق تۇغقان. ماكنىڭ خانىمى شاللان كىچىك ۋاقتىدا كېلىشمەسلىككە ئۇچراپ بالىيانقۇسى زەخىملەنگەنلىكتىن، تويدىن كېيىن بويىدا قالمىغان. دوختۇرلار ئۇنىڭغا سۈنئىي بالىيانقۇ سېلىشنى ئويلاشقان بولسىمۇ، لېكىن ئۇ ئوپېراتسىيە ئازابىدىن قورقۇپ ئۇنىمىغان. ئامالسىزلىقتىن بالا كۆرۈشكە تەشنا ماك ئايالى ئۈچۈن تەۋەككۈلچىلىك قىلىشقا رازى بولغان. دوختۇرلار ئالدى بىلەن ئۇنىڭ قورساق بوشلۇقىغا بىر سۈنئىي بالىيانقۇ سېلىپ، ھاياتلىقنى ۋۇجۇدقا كەلتۈرۈشتە كەم بولسا بولمايدىغان سۇيۇقلۇق ئۇرغان؛ ئارقىدىن ئەر ـ خوتۇن ئىككىسىنىڭ ئۇرۇق ۋە تۇخۇمىنى ئېلىپ سۈنئىي ئۇرۇقلاندۇرۇپ، مۇۋەپپەقىيەت قازانغاندىن كېيىن، تۆرەلمىنى ماكنىڭ تېنىگە كۆچۈرگەن؛ ماك 9 ئاي قورساق كۆتۈرۈپ ئاي ـ كۈنى توشقاندا دوختۇرلار ئۇنىڭ قورسىقىنى يېرىپ، بوۋاقنى ساق ـ سالامەت ئالغان.

نۆۋەتتە، ئەرلەرنىڭ قورساق كۆتۈرۈشىدە ھەل قىلىشقا تېگىشلىك نۇرغۇن تېخنىكىلىق ۋە ئېتىكىلىق مەسىلىلەر بار. شۇڭا ئەرلەرنىڭ قورساق كۆتۈرۈشىنىڭ ئىنسانىيەت جەمئىيىتىدىكى نورمال ئىشقا ئايلىنىشىغا ناھايىتى ئۇزاق ۋاقىت كېتىشى مۇمكىن.

«ئىقتىسرا ۋە يېڭىلاش» نىڭ 1999 ـ يىل 1 ـ سانىدىن نەبىجان سادىق تەرجىمىسى